УДК 351.82: 338.24: 343.37
DOI https://doi.org/10.32782/2310-9653-2023-2.7

А. В. Федець, начальник відділу перевезення цінностей у Львівській області управління з перевезення цінностей Центрального сховища Національного банку України

РЕАЛІЗАЦІЯ УПРАВЛІНСЬКИХ ПІДХОДІВ У ДЕРЖАВНІЙ ПОЛІТИЦІ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ БАНКІВСЬКОГО СЕКТОРУ В КОНТЕКСТІ СТАБІЛІЗАЦІЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ

У статті встановлено, що реформи та глобальна нестабільність ознаменувалися численними трансформаціями, які не тільки докорінно змінили організацію життя суспільства, а й сформували особливу модель комерційного характеру та договірних відносин. У сучасних умовах для кожної держави важливими є питання вибору та ефективного налаштування інструментів та механізмів монетарної політики, спрямованої на регулювання та забезпечення фінансово-безпеки країни. Саме адекватна та цілеспрямована банківська стратегія Національного банку України визначить ту спрямованість та траєкторію, яка зможе сприяти створенню підвищеної стійкості фінансової безпеки банківської системи.

Актуалізовано, що для вирішення зазначених завдань використовуються такі інструменти як, ліцензійна діяльність Національного банку, операції на відкритому ринку цінних паперів, регулювання ставки рефінансування та встановлення норми обов'язкових резервів для комерційних банків. Довгострокові цілі кредитно-банківської політики в державі реалізуються за допомогою Стратегії економічної безпеки держави на період до 2030 року, Стратегії розвитку банківського сектора. На практиці Стратегія розвитку банківського сектора є середньостроковою, стратегію та передбачає набір інструментів грошово-кредитної політики, встановлює основні завдання щодо реалізації напряму, що стосується сталого розвитку національної банківської системи, визначає правове забезпечення, встановлює організаційну структуру, виявляє індикатори фінансової безпеки банківської системи.

З'ясовано, що в умовах якісно нового етапу інтернаціоналізації світового фінансового ринку та космічного зростання інноваційних технологій глобалізаційний процес охоплює всі сфери грошово-кредитних відносин, чинить тиск на всі аспекти функціонування будь-якої держави, наводячи їх у відповідність до зовнішніх умов діяльності всіх структур та інститутів. На сьогоднішній день проблеми забезпечення фінансової безпеки та адаптації національної банківської системи стоять на чільному рівні політики кожної держави. Вирішення цих проблем вимагає від національної банківської системи якнайшвидшої модернізації, вирішення питання забезпеченості національного господарства відповідною ринковою інфраструктурою, зміцнення національної валюти, а також оптимізації відносин, що склалися на національному ринку, адекватного і своєчасного реагування на зовнішні виклики та загрози, що забезпечує стійкі економічні темпи розвитку.

Обгрунтовано, що усі ці заходи можуть проводитися як спільно з державними програмами з підтримки вітчизняних банків, так і самостійно керівництвом банків як основних економічних агентів банківської системи. Відповідно до цих законів у сучасних умовах на базі держави та регіонів країни можна сформувати відділення, філії та представництва комерційних банків, а також розширити розмір статутного капіталу, проводити сучасні банківські операції та встановлювати новітні банківські технології. В умовах якісно нового етапу інтернаціоналізації світового фінансового ринку та космічного зростання інноваційних технологій глобалізаційний процес охоплює всі сфери грошово-кредитних відносин, чинить тиск на всі аспекти функціонування будь-якої держави, наводячи їх у відповідність до зовнішніх умов діяльності всіх структур та інститутів.

Ключові слова: *фінансова безпека, державна політика, етап, управлінські підходи, реалізація, національна економіка, стабілізація, банківський сектор.*

A. V. Fedets. Implementation of management approaches in the state policy of financial security of the banking sector in the context of stabilization of the national economy

The article establishes that reforms and global instability were marked by numerous transformations that not only fundamentally changed the organization of the economic life of society, but also formed a special model of commercial nature and contractual relations. In modern conditions, the issue of choosing and effectively setting the tools and mechanisms of monetary policy aimed at regulating and ensuring the stability of the country's financial and credit system is important for every state. It is the adequate and targeted banking strategy of the National Bank of Ukraine that will determine the direction and trajectory that will be able to contribute to the creation of increased stability of the economic security of the banking system.

It has been updated that such tools are used to solve such tasks as: licensing activities of the national bank, recapitalization and recapitalization, operations on the open securities market, regulation of the refinancing rate and establishment of the required reserve ratio for commercial banks. The long-term goals of the credit and banking policy in the state are realized with the help of the Strategy of the economic security of the state for the period until 2030, the Strategy of the development of the banking sector today. In practice, the Strategy for the development of the banking sector is medium-term, the strategy includes a set of monetary policy instruments, sets the main tasks for the implementation of the direction related to the sustainable development of the national banking system, defines legal support, establishes an organizational structure, identifies indicators of the economic security of the banking system, identifies threats and methods of minimizing the consequences of threats to the economic security of the banking system.

It was found that in the conditions of a qualitatively new stage of the internationalization of the world financial market and the cosmic growth of innovative technologies, the globalization process covers all spheres of monetary and credit relations, exerts pressure on all aspects of the functioning of any state, bringing them into line with the external conditions of the activity of all structures and institutes. Today, the problems of ensuring economic security and adaptation of the national banking system are at the forefront of every state's policy. Solving these problems requires the national banking system to modernize as soon as possible, solve the issue of providing the national economy with an appropriate market infrastructure, strengthen the national currency, as well as optimize the relations that have developed on the national market, adequate and timely response to external challenges and threats, which ensures sustainable economic rates development.

It is justified that all these measures can be carried out both together with state programs to support domestic banks, and independently by the management of banks as the main economic agents of the banking system. According to these laws, in modern conditions, on the basis of the state and regions of the country, it is possible to form branches, branches and representative offices of commercial banks, as well as to expand the size of the authorized capital, conduct modern banking operations and install the latest banking technologies. In the conditions of a qualitatively new stage of the internationalization of the world financial market and the cosmic growth of innovative technologies, the globalization process covers all spheres of monetary and credit relations, puts pressure on all aspects of the functioning of any state, bringing them into line with the external conditions of the activity of all structures and institutions.

Key words: *financial security, state policy, stage, management approaches, implementation, national economy, stabilization, banking sector.*

Постановка проблеми. На сьогоднішній день проблеми забезпечення фінансової безпеки та адаптації національної економіки стоять на чільному рівні політики кожної держави. Вирішення цих проблем вимагає від національної економіки якнайшвидшої модернізації, вирішення питання забезпеченості національного господарства відповідною ринковою інфраструктурою, зміцнення національної валюти, а також оптимізації відносин, що склалися на національному ринку, адекватного і своєчасного реагування на зовнішні виклики та загрози, що забезпечує стійкі економічні темпи розвитку [8]. За останні роки ландшафт банківського сектора держави змінився, нещодавно великі банки здали свої позиції, їх місце впевнено займають нові гравці ринку, про які ще вчора ніхто не чув. Концептуальна модель забезпечення фінансової безпеки банківської системи в умовах циклічного розвитку криз відбувається обмеження розміщення коштів на активи, відтік капіталу, недоступність фінансових ресурсів у господарській діяльності, що згодом призводять до надмірних інвестиційних потреб та деформацій у банківському секторі.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. На думку деяких дослідників сьогодні необхідно вдосконалювати механізми щодо забезпечення фінансової безпеки банківської системи в аспекті інвестування в реальному секторі економіки, які стануть стрижнем усієї економіки держави [2]. Банківська система сьогодні не зможе самостійно подолати негативні наслідки кризи, тому їй необхідно разом із органами публічної влади розробляти та реалізовувати механізми, які повинні працювати за умови збереження діяльності банківської системи та моніторинг індикаторів фінансової безпеки.

Поміж вищеназваних проблем, також існують такі проблеми в самих господарюючих суб'єктах, які знижують їх потреби в банківських інвестиціях: низький рівень платоспроможності підприємств та фізичних осіб, відсутність адекватно опрацьованих проектів, втрата ринків сировини, нестабільне функціонування реального сектора економіки у зв'язку з глобальними диспропорціями. Тому, інвестиційна діяльність банків сьогодні залежить повною мірою не лише від ініціативи самих банків, а й від можливостей суб'єктів господарювання, що мають грошово-кредитні відносини з банківським сектором.

Метою статті є обгрунтування реалізації управлінських підходів у державній політиці фінансової безпеки банківського сектору в контексті стабілізації національної економіки.

Виклад основного матеріалу. До основних інструментів забезпечення фінансової безпеки банківської системи відносяться нормативно-правові акти, закони, постанови, норми та дозволи. Регулювання діяльності комерційних банків має ґрунтуватися на об'єктивній оцінці власної сумісності з ринком банківських послуг та конкуренцією, а також знаходити шляхи досягнення ефективної взаємодії між елементами банківської системи [6]. Аналіз факторів, що впливають на рівень фінансової безпеки комерційних банків, дає можливість для розробки та реалізації основних механізмів та інструментів, що сприяють зміцненню їх економічної безпеки, які дозволили сформувати концептуальну модель забезпечення фінансової безпеки банківського сектору на перспективу.

Однак на цьому шляху часто зустрічаються певні перешкоди, спричинені особливостями та тенденціями розвитку національної банківської системи, основних суб'єктів та об'єктів банківського сектору. Підвищення рівня фінансової безпеки банківського сектору пов'язане із подальшими методичними дослідженнями, захисними механізмами, які залежать від адекватної організації та наявності залучення грамотних працівників, які беруть участь у забезпеченні фінансової безпеки комерційного банку, сучасних інформаційних банківських технологій пошуково-пізнавальної та запобіжно-профілактичної діяльності.

За своєю суттю ринкова економіка віддає перевагу невтручанню органів влади в діяльність суб'єктів господарювання, але в даному випадку часто виникають циклічні кризи в державі змушують органи публічної влади

втручатися в них діяльність з метою спільного вирішення та локалізації різних загроз і ризиків у банківському секторі. Тому, в останні роки спостерігається посилююча роль національного банку в аспекті реструктуризації банківського сектору та підвищення рівня фінансової безпеки банківської системи [9]. Найчастіше банківській системі необхідно надавати час підрозділу безпеки в аспекті виконання функції інформаційно-аналітичної роботи.

Основними завданнями цього підрозділу є обробка та збір інформації про клієнтів, інвесторах, конкурентах, наглядових та контролюючих органах, аналіз та оцінка зовнішньої середовища діяльності банку, розробка власної бази даних з метою прийняття скоординованих рішень, всебічне застосування її в аспекті зниження загроз безпеки банківської діяльності та отримання конкурентних переваг. Реалізацію комплексного підходу до забезпечення фінансової безпеки на рівні банку необхідно починати з етапу розробки концепції економічної безпеки банківської діяльності, а також своєчасного виявлення загроз, пов'язаних із втратою позицій на ринку банківських послуг, основі вибору тих напрямів, які зможуть забезпечити їхній сталий розвиток.

Забезпечення фінансової безпеки банківського сектору керується лише власними механізмами забезпечення захищеності та збереження банківської системи, вирішує локальні завдання з локалізацією загроз та небезпек. Одночасно визначається ступінь реальності загроз за допомогою фінансових прогнозних аналітиків окремої організації у межах територіальної банківської системи. Забезпечення цієї функції доручається територіальне управління за центральний банк і рекомендується при реалізації поточної та стратегічної економічної безпеки національної банківської системи [4]. Також, в частині забезпечення фінансової безпеки банківського сектору залучаються додаткові зовнішні джерела або ресурси, на кшталт аутсорсингу.

Для реалізації даного механізму необхідно покрити поточні витрати, пов'язані із залученням додаткових послуг з розробки механізмів та виявлення слабких сторін банківського сектору. Система фінансової безпеки керується лише внутрішніми, найчастіше власними, механізмами забезпечення захищеності та збереження банківського сектору, які в основному вирішують локальні завдання в частині мінімізації та локалізації загроз і небезпек. Також, одночасно вимірюється рівень реальності загроз за допомогою роботи фінансових прогнозних аналітиків окремої організації в рамках як державного, так і територіального рівня елементів банківської системи.

Забезпечення цієї функції покладається на територіальне управління, без додаткових витрат неможливо реалізувати цей механізм у повному обсязі, оскільки витрати на підготовку висококваліфікованих кадрів вимагають додаткових витрат [1]. Цей механізм рекомендується використовувати при проведенні поточної та стратегічної фінансової безпеки банківського сектору.

Роль превентивного підходу полягає в тому, що він використовується в розробці та проведенні комплексу організаційно-управлінських заходів, що мають запобіжний характер і спрямованих на усунення можливої шкоди фінансовій безпеці, або зниження негативних наслідків до мінімуму. Реагуючий підхід полягає у здійсненні комплексу заходів, спрямованих на виявлення джерел впливу загроз та ризиків, а також зниження негативних наслідків до мінімуму. Для запобігання різним загрозам і мінімізації ризиків існує достатня кількість механізмів, але питання полягає в тому, чи зможуть вони адаптувати банківський сектор до умов, що склалися поглиблення ринкових відносин.

Очевидно, що до основних рівнів захищеності банків відносяться економічна, колективна, особиста та інформаційна, які мають різну спрямованість, але пріоритетною залишається фінансової безпека, яка є основою колективної та особистої безпеки в банківському секторі. Найчастіше прагнення банків до максимізації прибутку та функціонування в режимі розширеного відтворення капіталу призводить до загострення конкурентної боротьби, високих ризиків, що підвищують ймовірність зниження рівня фінансової безпеки [7]. Склалася така ситуація, що низка найбільших банків зіткнулися з гострою проблемою нестачі ліквідності та платоспроможності.

Тому, в сьогоднішніх умовах ніхто не застрахований від таких змін, а Національним банком досі вживаються заходи щодо полегшення стресового стану банківського сектора. В аспекті виходу зі стресового стану керівництвом банку держави було складено стратегічний план оздоровлення та забезпечення фінансової безпеки банківської системи. Безумовно, забезпечити фінансову безпеку банківського сектору можна в умовах, коли у світі не відбуватимуться кризи різної глибини та тривалості, з'являться позитивні взаємодії із зовнішнім середовищем, з різними секторами економіки, буде забезпечена стійка циркуляція капіталу, позитивна тенденція та збереження сталості економіки при вплив зовнішніх загроз та викликів.

У дійсності в кожній банківській системі досі існують ті чи інші проблеми, що вимагають адекватного вирішення та усунення, в умовах поглиблення ринкових відносин та процесу глобалізації антикризові механізми будуть спрямовані на вирішення корінних проблем фінансової безпеки держави та формування життєздатного банківського сектора. Вкрай важливо провести всеосяжний аналіз фінансового стану основних лідерів ринку банківських послуг, забезпечити їх рекапіталізацію, відновити та підтримати ліквідність активів та підвищити якість менеджменту [3]. Також, слід удосконалити режим регулювання банківської діяльності, включаючи введення більш ефективних процедур реорганізації банків.

Роль Національного банку України в цьому аспекті велика, і сьогодні він повинен мати значними матеріальними та фінансовими ресурсами, які створять у банківській системі певну економічну мотивацію, заохочуючи

та розвиваючи одні банки та обмежуючи діяльність інших банків, що не відповідають параметрам вимог Національного банку. Вкрай важливе для всіх комерційних банків функціонування структури фінансової безпеки, яка повністю відповідатиме за майнову, інформаційну, фінансову, економічну складову в банках. Вона має бути організована при відповідальному керівнику системи безпеки, оскільки даний керівник буде вправі консультувати всі підрозділи банків, і його пропозиції будуть носити рекомендаційний характер.

Додатково до ради безпеки на легальних методах та інструментах, інформаційно-аналітичних джерелах необхідно встановити економічну розвідку в комерційних банках, завдання якої складаються з наступних аспектів таких як збір інформації та аналіз поточного стану партнерів, клієнтів, конкурентів, особливо сегментів банківського ринку, що ґрунтуються на принципі «прозорості» інформаційних джерел, які можуть сприяти розробці механізмів антикризового управління, що призводять до високих тенденцій розвитку комерційного банку.

У сучасному світі економічні кризи стають частими явищами та глобальною проблемою, глобальні фінансово-економічні кризи, що відбуваються, що охопили економіки розвинених країн, що розвиваються, негативно відбиваються на стані економіки, у тому числі на рівні інфляції, доходах та видатках державного бюджету, рівні державного боргу, рівні добробуту народу [5]. Зовнішні та внутрішні причини, пов'язані з величезними потоками капіталу та ризикованими операціями, здатними підірвати фінансове становище країни у зв'язку з ослабленням державного регулювання та управлінських рішень.

Крім того, процес глобалізації, руху капіталу, розвиток офшорних операцій, корумпованість у банківському секторі збільшили можливість проведення часто незаконних дій у світової фінансової системи, що потребує розробки та ретельного вдосконалення механізмів підвищення фінансової безпеки банківського сектору. Діяльність комерційних банків була в основному прибутковою, однак наслідки валютної кризи виявили негативні загрози, і сьогодні національна банківська система не в повному обсязі вийшла із зони соціально-економічних загроз [9]. Індикатори фінансової безпеки розраховуються автоматично, на основі первинних облікових даних, і в результаті виявляються коефіцієнти, що визначають ступінь захищеності, або незахищеності основних параметрів банківського сектору.

Висновки з дослідження та перспективи подальших розвідок у цьому напрямі. Для забезпечення підвищеного рівня фінансової безпеки реалізація зважених підходів органів публічної влади та банківських суб'єктів дозволить досягти ефективного балансу між державою та банківським сектором для розвитку національної економіки. В останні роки в умовах різноманітних впливів внутрішніх та зовнішніх загроз досягти забезпечення фінансової безпеки банківського сектору стає складніше. Цілеспрямована стратегія Національного банку України визначить ту спрямованість і траєкторію, яка зможе забезпечити банківському сектору підвищену стійку фінансову безпеку.

Основна роль банківських інститутів виражається через формування та розподіл сукупних грошових фондів, що забезпечують гарантію повернення коштів індивідуальних вкладників від ринкових кон'юнктур, володіння набором фінансових ресурсів, що характеризуються рентабельністю і ступенем ризику. Сьогодні вкрай важливо для банків дотримання симетричності між прибутковістю та ризиками, оскільки дисбаланс цих показників найчастіше призводить до руйнування функцій фінансової безпеки банківського сектору в контексті зростання рівня національної економіки.

Список використаних джерел:

1. Барилюк М.-М. Р. Теоретичні аспекти визначення сутності поняття «фінансова безпека комерційного банку». *Причорноморські економічні студії.* 2017. Вип. 15. С. 176–181.

2. Варцаба В. І., Заславська О. І. Сучасне банківництво: теорія і практика: навч. посібник. Ужгород: Видавництво УжНУ «Говерла», 2018. 364 с.

3. Кузнєцова А. Я., Кліщук О. В. Теоретична концепція таргетування цінової стабільності: ревізія засадничих принципів провадження монетарного режиму. Ф*інансово-кредитна діяльність: проблеми теорії та практики.* 2017. Вип. 2. С. 388–396.

4. Ніколаєнко Ю. В. Державне регулювання і фінансова безпека банківського сектору України: проблемні питання та шляхи вирішення. *Науковий вісник Полісся.* 2017. № 3. Ч. 2. С. 131–137.

5. Онищенко Ю. І., Борисевич В. С. Етапи трансформації банківської системи України. *Економіка і суспільство*. 2016. Вип. 7. С. 805–812.

6. Павлюк О. О. Сучасні тенденції розвитку світової банківської системи. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. 2014. Вип. 9. Ч. 4. С. 22–25.

7. Пасічний М. Д. Фінансова політика держави: монографія. Київ: Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2019. 440 с. DOI: http://doi.org/10.31617/m.knute.2019–231.

8. Самсонов М. І. Розвиток дистанційного ризик-орієнтованого моніторингу за діяльністю банків України: дис. … канд. екон. наук: 08.00.08. Суми, 2013. 223 с.

9. Щербатих Д. В., Шпильовий Б. В. Індикатори фінансової безпеки банківської системи України. *Причорноморські економічні студії.* 2018. Вип. 35(2). С. 122–129.

References:

1. Baryliuk, M.-M. R. (2017). Teoretychni aspekty vyznachennia sutnosti poniattia «finansova bezpeka komertsiinoho banku». [Theoretical aspects of defining the essence of the concept of "financial security of a commercial bank"]. *Prychornomors'ki ekonomichni studii*,15, 176–181 [in Ukrainian].

2. Vartsaba, V. I. & Zaslavs'ka, O. I. (2018). Suchasne bankivnytstvo: teoriia i praktyka [*Modern banking: theory and practice]*. Uzhhorod: Vydavnytstvo UzhNU «Hoverla» [in Ukrainian].

3. Kuznietsova, A. Ya. & Klischuk, O. V. (2017). Teoretychna kontseptsiia tarhetuvannia tsinovoi stabilnosti: reviziia zasadchnychykh pryntsypiv provadzhennia monetarnoho rezhymu [The theoretical concept of targeting price stability: revision of the fundamental principles of the implementation of the monetary regime]. *Finansovo-kredytna diial'nist': problemy teorii ta praktyky*, 2, 388–396 [in Ukrainian].

4. Nikolaienko, Yu. V. (2017). Derzhavne rehuliuvannia i finansova bezpeka bankivskoho sektoru Ukrainy: problemni pytannia ta shliakhy vyrishennia [State regulation and financial security of the banking sector of Ukraine: problematic issues and solutions]. *Naukovyj visnyk Polissia*, 3(2), 131–137, [in Ukrainian].

5. Onyschenko, Yu. I. & Borysevych, V. S. (2016). Etapy transformatsii bankivskoi systemy Ukrainy [Stages of transformation of the banking system of Ukraine]. *Ekonomika i suspil'stvo*, 7, 805–812 [in Ukrainian].

6. Pavliuk, O. O. (2014). Suchasni tendentsii rozvytku svitovoi bankivskoi systemy [Modern trends in the development of the world banking system]. *Naukovyj visnyk Khersons'koho derzhavnoho universytetu*, 9(4), 22–25 [in Ukrainian].

7. Pasichnyj, M. D. (2019). Finansova polityka derzhavy [*Financial policy of the state]*. Kyiv: Kyiv. nats. torh.-ekon. un-t, doi: http://doi.org/10.31617/m.knute.2019–231

8. Samsonov, M. I. (2013). Rozvytok dystantsiinoho ryzyk-oriientovanoho monitorynhu za diialnistiu bankiv Ukrainy [*Development of remote risk-oriented monitoring of the activities of Ukrainian banks]*. Money, finance and credit. Sumy.

9. Scherbatykh, D. V. & Shpyl'ovyj, B. V. (2018). Indykatory finansovoi bezpeky bankivskoi systemy Ukrainy [Indicators of financial security of the banking system of Ukraine]. *Prychornomors'ki ekonomichni studii*, 35(2), 122–129 [in Ukrainian].